

Foglalkoztatottak életkor, foglalkozás és képzettségi szint szerint 1995 és 2010 között (vertikális kongruenciavizsgálat)

© Központi
Statisztikai Hivatal

2012. november

Tartalom

Bevezetés.....	2
A 15–74 éves népesség és foglalkoztatottak legmagasabb iskolai végzettség szerint.....	2
A 15–74 éves foglalkoztatottak legmagasabb iskolai végzettsége korcsoportok szerint	4
Törvényhozók, igazgatási, érdek-képviselési vezetők, gazdasági vezetők (1-es főcsoport)	6
Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások (2-es főcsoport)	7
Egyéb, felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozásúak (3-as főcsoport)	7
Irodai és ügyviteli (ügyfélforgalmi) jellegű foglalkozásúak (4-es főcsoport)	9
Szolgáltatási jellegű foglalkozásúak (5-ös főcsoport).....	10
A mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozásúak (6-os főcsoport)	11
Ipari és építőipari foglalkozásúak (7-es főcsoport).....	11
Gépkezelők, összeszerelők és járművezetők (8-as főcsoport)	12
A szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozásúak (9-es főcsoport)	13
Összegzés.....	15
Szakirodalom.....	16

Elérhetőségek

Bevezetés

A kongruenciavizsgálatokat az 1960-as évektől ismeri a szakirodalom, ezek a vizsgálatok főleg a rendszerváltás előtti éveket jellemezték. Azóta tényleges, kifejezetten az iskolai végzettséget az egyéni foglalkozással egybevető részletes adatfeldolgozások, elemzések nem készültek. /Munkaanyagként a 2001. évi népszámlálás és a 2005. évi mikrocenzus alapján készült két vizsgálat és elemzés./

A kongruenciavizsgálat annak eldöntése, hogy a foglalkoztatottak foglalkozása és az iskolai végzettsége /szakképzettsége milyen mértékben áll összhangban egymással. A kongruenciavizsgálatok esetében különbséget teszünk vertikális és horizontális kongruencia között. Az előbbi végzettségi szint, az utóbbi szakmai irány szerinti vizsgálatot jelent.

A jelen tanulmány kísérletet tesz arra, hogy a munkaerő-felmérés anyagából elvégezze a foglalkoztatottak vertikális kongruenciájának vizsgálatát, a foglalkoztatottak korának, iskolai végzettségi szintjének, foglalkozási főcsoportjának, illetve alcsoportjainak bevonásával. A munkaerő-felmérés kisebb mintanagysága miatt nincs mód a foglalkoztatottak négy számjegyű foglalkozásának vizsgálatára, már a foglalkozási alcsoportok közül is csak azokat lehetett a vizsgálat tárgyává tenni, melyek előfordulási gyakorisága jelentős.

A tanulmány adatai a KSH munkaerő-felmérés lakossági adatfelvételeiből származnak, néhány esetben utalunk a korábbi népszámlálások eredményeire is. Az 1995 és 2010 közötti időszak vizsgálata módszertani szempontból ideális, ugyanis a munkaerő-felmérés a teljes időszakban a FEOR-93 nomenklatúra rendszerét alkalmazta. 2011-től már a felülvizsgált foglalkozási osztályozási rendszer, a FEOR-08 hatályos.

A 15–74 éves népesség és foglalkoztatottak legmagasabb iskolai végzettség szerint

Mielőtt a vertikális kongruencia vizsgálatához kezdenénk, röviden összefoglaljuk a 15–74 éves népesség, és ezen belül a foglalkoztatottak iskolai végzettségének a megfigyelt időszak alatt bekövetkezett változásait. A foglalkoztatottak esetében jóval kedvezőbbé vált az iskolai végzettség szintje, mint a 15–74 éves népességnél. Ezért azt is megvizsgáltuk, hogy az elmúlt 15 évben az alacsonyabb vagy magasabb szintű iskolai végzettségű népességből hogyan változott a foglalkoztatottak aránya, ugyanis a foglalkoztatottak hányadának változásából következtetni lehet az adott szinten lévő iskolai végzettségűek kedvező vagy kedvezőtlen munkaerő-piaci pozíciójára.

A népesség és a foglalkoztatottak iskolázottsági szintjének emelkedése korcsoportonkénti bontásban differenciált képet ad a változásokról. Mindegyik korcsoportban kimutatható az iskolai végzettség szintjének az emelkedése, a változások különböző mértékűek voltak. A rendszerváltást követő 5 évben a 15 éves és idősebb népesség körében még mindig jelentős (47,2%) a legfeljebb alacsony végzettségűek, vagyis az általános iskolát be nem fejezettek, illetve az azt befejezettek aránya. Természetesen, ahogy haladunk a fiatalabb korosztályok felé, úgy egyre csökken ezen mutató értéke. 2010-re jelentősen megváltozott a kép, az alacsony iskolai végzettségűek aránya 47,2-ről 28,3%-ra csökkent, a középfokú végzettségűek hányada viszont jobban, a felsőfokú végzettségűek aránya kissé mérsékeltebben nőtt. Ha ugyanezeket az adatokat a foglalkoztatottak oldaláról vizsgáljuk, látható, hogy ebben a körben – ezúttal tágabb időhatárt tekintve – az iskolázottsági színvonal még jelentősebben átalakult. Ez az átalakulás alapvetően abból adódott, hogy egyre magasabban iskolázott, kvalifikáltabb képesítéssel rendelkező fiatalok léptek munkába, miközben a zömmel még alacsonyabb képzettségű, idősebb korosztályokba tartozók fokozatosan kiléptek a munkaerőpiacról. Ezen kívül jelentős volt azoknak a száma is, akik munka mellett, a dolgozók részére rendszeresített képzési formákban (esti-levelező szakon) szereztek magasabb képesítést.

1. tábla

A 15–74 éves népesség legmagasabb iskolai végzettség és korcsoportok szerint

Korcsoport, éves	Összesen, fő	Legfeljebb alapfok	Középfok			Felsőfok
			együtt	érettségi nélkül	érettséggel	
az összesen százalékában						
1995						
15–24	1 548 578	55,6	43,1	21,8	21,2	1,3
25–34	1 264 475	21,1	65,4	34,5	31,0	13,4
35–44	1 608 373	26,1	60,0	30,9	29,1	13,9
45–54	1 302 624	41,1	45,5	19,8	25,8	13,4
55–74	2 039 696	77,5	15,0	1,4	13,6	7,5
Összesen	7 763 746	47,2	43,2	20,0	23,2	9,6
Ebből: 25–74	6 215 168	45,1	43,3	19,6	23,7	11,6
2010						
15–24	1 196 018	50,2	46,1	8,3	37,8	3,7
25–34	1 490 475	13,7	60,3	25,6	34,7	26,0
35–44	1 415 387	16,8	64,2	32,6	31,5	19,1
45–54	1 331 812	19,5	62,2	32,9	29,2	18,3
55–74	2 252 743	38,9	46,4	19,7	26,7	14,7
Összesen	7 686 435	28,3	55,1	23,8	31,3	16,6
Ebből: 25–74	6 490 417	24,3	56,7	26,6	30,1	19,0

(A táblázatokban közöljük a 25–74 éves népességre vonatkozó adatsort, tekintettel arra, hogy 25 éves életkortól már a nappali tanulók jelentős része befejezi tanulmányait, így pontosabban lehet értelmezni a befejezett iskolai végzettségre utaló információkat.)

2. tábla

Foglalkoztatottak legmagasabb iskolai végzettség szerint

Legmagasabb iskolai végzettség	1980 ^{a)}	1990 ^{a)}	1995	2000	2005	2010
Legfeljebb alapfok ^{b)}	53,9	38,5	23,7	17,4	14,1	11,5
Középfok	38,0	49,2	60,9	65,3	64,7	64,2
Ebből:						
középfok érettségi nélkül	16,9	24,4	30,2	32,3	31,4	29,8
középfok érettséggel	21,1	24,8	30,7	33,0	33,3	34,4
Felsőfok	8,1	12,3	15,4	17,3	21,2	24,3
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

a) Az 1980. és 1990. évi Népszámlálás adatai alapján.

b) Az 1961 előtti szakmunkásképző iskolai végzettségűek ebben a kategóriában szerepelnek.

1980-ban a foglalkoztatottak többsége (53,9%) még nem rendelkezett az általános iskolai szintet meghaladó végzettséggel. Az idős generációhoz tartozók fokozatos inaktívá válása is hozzájárult ahhoz, hogy a legfeljebb alapfokú végzettségűek aránya a vizsgált időszakban látványosan csökkent, ugyanakkor a középfokú végzettséggel rendelkező csoportok száma nőtt. Együttes részesedésük a foglalkoztatottak körében 1980-ban 38,0, 1995-ben 60,9, 2010-ben pedig 64,2% volt, vagyis napjainkban a foglalkoztatottaknak közel kétharmada rendelkezik alapfoknál magasabb iskolai végzettséggel.

Az egyetem és a főiskolai oklevelet szerzett foglalkoztatottak hányada 1980-ban még viszonylag szerény (8,1%) volt. A döntő fordulat itt is a rendszerváltás után, az 1990-es években következett be: az egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők aránya 2000-ben már 17,3%, egy évtizeddel később pedig 24,3% volt, vagyis jelenleg szinte minden negyedik munkavállaló felső-

fokú végzettséggel rendelkeznek. A foglalkoztatottak iskolai végzettségének emelkedése és foglalkozási struktúrájának változása lényegében egymásra ható folyamatok eredményeként alakult ki. A magasabb iskolai végzettségűek kvalifikáltabb munkákat képesek elvállalni. A technológiai fejlődésnek köszönhetően a munkaerőpiacon is a magasabb ismereteket igénylő munkákra van szükség.

A 15–74 éves foglalkoztatottak legmagasabb iskolai végzettsége korcsoportok szerint

1995-re a legkedvezőtlenebb helyzetben lévő, alacsony iskolai végzettségű – 1980-ban is már az idősebb korcsoportokba tartozó – dolgozók lényegében kikerültek a munkaképes korú népesség köréből, és helyüket a fiatalabb korcsoportba tartozók foglalták el. Többek között ez is az oka annak, hogy 1995-ben a foglalkoztatottak közül már csak minden negyedik-ötödik volt legfeljebb alacsony végzettségű. Az 1995. évi adatok még azt mutatják, hogy a foglalkoztatottak körében jelentősnek tekinthető a legfeljebb alacsony végzettséggel rendelkező munkavállalók jelenléte. 2010-re a helyzet jelentősen megváltozott, az idősebb korcsoportok körében – különösen a 45–54 évesek között – a korábbihoz képest lényeges javulás következett be. Ugyancsak látványos volt a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányában bekövetkezett növekedés is, ez azonban inkább a fiatalabb korcsoportokat jellemezte. Jellemző továbbá, hogy 2010-re minden korcsoportban a dolgozók zöme már legalább érettségivel rendelkezett.

3. tábla

A 15–74 éves foglalkoztatottak legmagasabb iskolai végzettség és korcsoportok szerint

Korcsoport, éves	Összesen, fő	Legfeljebb alacsony	Középfok			Felsőfok
			együtt	érettségi nélkül	érettségivel	
az összesen százalékában						
1995						
15–24	451 037	20,6	76,6	46,1	30,5	2,8
25–34	844 784	15,1	69,6	37,4	32,1	15,4
35–44	1 236 207	20,0	63,4	31,2	32,1	16,7
45–54	867 772	31,4	50,5	20,5	30,0	18,1
55–74	223 064	52,6	23,1	2,5	20,7	24,2
Összesen	3 622 864	23,7	60,9	30,2	30,7	15,4
Ebből: 25–74	3 171 827	24,1	58,7	27,9	30,7	17,2
2010						
15–24	218 843	14,9	73,6	24,7	48,9	11,5
25–34	1 028 666	8,0	62,3	26,5	35,9	29,7
35–44	1 078 971	11,1	67,2	33,0	34,1	21,8
45–54	964 369	12,8	64,1	32,2	31,9	23,1
55–74	490 386	15,4	57,7	27,3	30,4	26,9
Összesen	3 781 235	11,5	64,2	29,8	34,4	24,3
Ebből: 25–74	3 562 392	11,2	63,6	30,1	33,5	25,1

2010-re az iskolai végzettség szintjének tekintetében az egyes korcsoportok között kiegyenlítő-dési folyamat ment végbe, melyet nemcsak a megfelelő korcsoportok időbeni cserélődése indokol, hanem az is, hogy viszonylag sok idősebb munkavállaló szerzett a felnőttképzés keretében felsőfokú végzettséget. Bizonyos továbbá, hogy a magasán kvalifikált dolgozók esetében kevésbé volt jellemző az 1990 után elterjedt rokkant- és korengedményes nyugdíjazás.

Miután áttekintettük a 15–74 éves népesség és ezen belül a foglalkoztatottak iskolai végzettség és korcsoportok szerinti adatait, érdemes e két nagy csoporttal kapcsolatos információkat összevetni annak érdekében, hogy lássuk, mely iskolai végzettségi szinten történt elmozdulás a foglalkoztatás irányába.

Jelen tanulmányunknak nem célja az 1995 és 2010 közötti foglalkoztatási helyzetben bekövetkezett változások részletes ismertetése. Itt csak néhány olyan adatot közlünk, mely a célzott vizsgálatunk szempontjából fontos. Az adatokból jól látható, hogy bármelyik korcsoportot vizsgáljuk, mindegyik esetében arról van szó, hogy a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkező népességből jóval kevesebben tudnak elhelyezkedni a munkaerőpiacon, mint amit a magasabb végzettséggel rendelkező népességnél tapasztalunk.

Ha az adatokat korcsoportonként vizsgáljuk, még tisztábban látjuk a helyzetet, kivéve a legfiatalabb, illetve a legidősebb korosztályt, mert esetükben – a foglalkoztatás szempontjából – egyéb körülmények is szerepet játszanak (pl. a legfiatalabbak még nem fejezték be tanulmányaikat, az idősebbeknél pedig a nyugdíjszabályok változása is szerepet játszik). Azonban a 25–34, a 35–44 és a 45–54 évesek esetében ilyen tényezők kevésbé jöhetnek számításba. Mind a három korcsoportra jellemző, hogy minél magasabb az iskolai végzettség, annál nagyobb mértékű a foglalkoztatás. Az alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezők körében e korcsoportok egyikénél sem megy 51% fölé a foglalkoztatottak aránya. A magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők kedvezőbb foglalkoztatottsági adatai mögött az is állhat, hogy sok esetben képzettségüknél alacsonyabb szintű munkákat is elvállalnak.

4. tábla

A 15–74 éves népesség és a foglalkoztatottak korcsoportok és legmagasabb iskolai végzettség szerint

Legmagasabb iskolai végzettség	Népesség		Foglalkoztatottak		Foglalkoztatottak a népesség százalékában
	létszáma, fő	megoszlása, %	létszáma, fő	megoszlása, %	
15–74 évesek összesen					
Legfeljebb alapfok	2 177 887	28,3	433 197	11,5	19,9
Középfok érettségi nélkül	1 825 744	23,8	1 127 911	29,8	61,8
Középfok érettségivel	2 405 742	31,3	1 300 106	34,4	54,0
Felsőfok	1 277 062	16,6	920 021	24,3	72,0
Összesen	7 686 435	100,0	3 781 235	100,0	49,2
Ebből:					
25–34 évesek összesen					
Legfeljebb alapfok	204 029	13,7	82 184	8,0	40,3
Középfok érettségi nélkül	381 087	25,6	272 473	26,5	71,5
Középfok érettségivel	517 547	34,7	368 803	35,9	71,3
Felsőfok	387 812	26,0	305 206	29,7	78,7
Összesen	1 490 475	100,0	1 028 666	100,0	69,0
35–44 évesek összesen					
Legfeljebb alapfok	237 131	16,8	119 278	11,1	50,3
Középfok érettségi nélkül	461 899	32,6	356 456	33,0	77,2
Középfok érettségivel	446 505	31,5	368 088	34,1	82,4
Felsőfok	269 852	19,1	235 149	21,8	87,1
Összesen	1 415 387	100,0	1 078 971	100,0	76,2
45–54 évesek összesen					
Legfeljebb alapfok	260 361	19,5	123 735	12,8	47,5
Középfok érettségi nélkül	438 730	32,9	310 881	32,2	70,9
Középfok érettségivel	389 042	29,2	307 280	31,9	79,0
Felsőfok	243 679	18,3	222 473	23,1	91,3
Összesen	1 331 812	100,0	964 369	100,0	72,4

A vizsgált korosztályokban a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezőknél a foglalkoztatottak aránya vagy változatlan, vagy kisebb mértékben csökkent.

Az iskolai végzettség szoros összefüggésben van a foglalkozási struktúrával is. Érdekes tehát e két ismérv kapcsolatát a vizsgálat tárgyává tenni. Az adatokat foglalkozási főcsoportonként elemezzük, kiemelve néhány jellemző foglalkozási alcsoportot, utalva az egyes korcsoportokon belüli változásokra.

Törvényhozók, igazgatási, érdek-képviselési vezetők, gazdasági vezetők (1-es főcsoport)

A foglalkozások egységes osztályozási rendszerében (FEOR-93) az első főcsoport – amely a vezető állásokat betöltő dolgozókat foglalja magában – iskolázottság szempontjából nem tekinthető teljesen homogén jellegűnek, mert a vezetővé válás a gyakorlatban nem feltétlenül függ a megszerzett iskolai végzettségtől (bizonyítványtól, oklevéltől). Az általános trendnek megfelelően a vezetők iskolázottsági szintje 1995 és 2010 között emelkedett, de az egyetemi, főiskolai oklevél körükben még napjainkban sem tekinthető általánosnak (az igazi változás itt is a rendszerváltás után következett be; 1980-ban a vezetőknek csak egyharmada rendelkezett felsőfokú végzettséggel).

5. tábla

A 15–74 éves törvényhozók, érdek-képviselési vezetők, gazdasági vezetők (1-es főcsoport) megoszlása legmagasabb iskolai végzettség, korcsoport, illetve kiemelt foglalkozási alcsoport szerint

(%)

Korcsoport, éves	FEOR-93 1-es főcsoport		1995				2010			
	kód	megnevezés	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok
15–24			9,1	7,8	77,7	5,5	10,5	4,0	67,7	17,7
25–34			3,6	14,0	43,2	39,2	1,2	10,2	34,5	54,1
35–44			1,8	8,0	45,3	44,8	1,5	12,4	42,3	43,8
45–54			4,2	5,7	46,7	43,4	1,6	12,3	31,8	54,3
55–74			11,7	3,2	35,3	49,8	1,8	9,7	27,8	60,8
Összesen			4,1	7,6	45,1	43,2	1,7	11,3	35,4	51,6
Ebből:										
	121	Helyi önkormányzatok vezetői	1,8	0,0	20,3	77,9	3,8	2,2	23,8	70,2
	122	Területi közigazgatás, igazságszolgáltatás vezetői	0,0	0,0	15,7	84,3	0,0	1,7	1,4	96,8
	123	Területi társadalmi (érdekképviselési) és egyéb szervezetek vezetői	6,3	4,1	0,0	89,6	0,0	9,7	13,5	76,7
	141–142	Kisszervezetek vezetői (igazgató, elnök, ügyvezető igazgató, menedzser)	0,7	11,3	43,0	45,0	1,6	12,7	35,4	50,2

A fiatalabb és idősebb vezetők körében az iskolázottság szintje változatos képet mutatott, 2010-ben – a 15–24 éves korcsoportot nem számítva – a diplomások aránya 43,8% és 60,8%,

míg az érettségivel rendelkezőké 27,8% és 42,3% között mozgott. A csak alapfokú végzettséggel rendelkező vezetők aránya minden korcsoportban elhanyagolható mértékűvé vált.

Az iskolázottság mértéke függ a vezetői foglalkozás, foglalkozási alcsoport jellegétől, például az területi közigazgatás vezetőinek az átlagnál magasabb iskolai végzettséggel kell rendelkezniük. A kisservezeti vezetők körében a középfokú végzettséggel rendelkezők aránya továbbra is jelentős, ugyanakkor az iskolai végzettség tekintetében történt javulás eredményeként 2010-ben már minden második kisservezeti vezető diplomával rendelkezett. Itt meg kell jegyezni, hogy sok esetben a kisservezeti vezetők egyben családi vállalkozások vezetői is, így ez a motívum néha erősebb annál, hogy családtagként milyen az iskolai végzettsége.

Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások (2-es főcsoport)

A magasan kvalifikált tevékenységet folytatók főcsoportjának (2-es főcsoport) meghatározó és egyre növekvő többsége egyetemi, főiskolai végzettséggel rendelkezik. A már 1995-ben is magas, 81,0%-os arányuk 15 év alatt 90,9%-ra nőtt. A 25 éven felüli korcsoportok mindegyikében 90% feletti az egyetemet, főiskolát végzettek aránya. A foglalkozási főcsoport jellegéből következik, hogy magas a diplomások jelenléte, de van néhány foglalkozási alcsoport, melyekbe 1995-ben még jelentős arányban tartoztak középfokú végzettségűek, de 2010-re már ezekben a foglalkozásokban is megemelkedett a felsőfokú végzettségűek hányada.

6. tábla

A 15–74 éves felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozásúak (2-es főcsoport) megoszlása legmagasabb iskolai végzettség, korcsoport, illetve kiemelt foglalkozási alcsoport szerint

(%)

Korcsoport, éves	FEOR–93 2-es főcsoport		1995				2010			
	kód	megnevezés	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok
15–24			3,3	2,4	50,7	43,6	0,0	0,2	25,9	73,9
25–34			0,6	1,8	16,4	81,1	0,2	0,4	7,8	91,7
35–44			1,6	2,5	14,5	81,4	0,3	1,1	8,1	90,5
45–54			2,1	0,9	13,3	83,8	0,2	1,5	7,6	90,6
55–74			2,0	0,0	10,9	87,1	0,2	0,8	5,5	93,5
Összesen			1,6	1,7	15,7	81,0	0,2	0,9	7,9	90,9
Ebből:										
	251–252	Gazdasági foglalkozások	2,8	5,2	41,4	50,7	0,2	2,4	15,3	82,1
	261	Kulturális, sport- felső- fokú képzett- séghez kapcsolódó foglalkozások	5,2	1,2	25,3	68,4	0,3	0,8	13,6	85,3

Egyéb, felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozásúak (3-as főcsoport)

Az érdemi, de nem kiemelt képzettséget igénylő, szellemi tevékenységet végzők (3-as főcsoport) körében érthető módon a középfokú végzettség uralkodó mind korábban, mind napjainkban is. Megfigyelhető az a tendencia, hogy ebben a főcsoportban is emelkedett – az 1995. évi 16,6%-ról 27,4%-ra – a felsőfokú végzettségűek aránya. A korcsoportonkénti adatok világosan jelzik, hogy a fiatalabb korcsoportokra jellemző a diplomások térhódítása, ami azt jelenti, hogy a fiatal diplomások

egy része kénytelen olyan munkakörben elhelyezkedni, ahol nem biztos, hogy ki tudják használni a magas szinten megszerzett szaktudásukat.

E főcsoportba lényegében olyan foglalkozások kerültek, amelyek mintegy kiegészítik, kiegészítik a 2. főcsoportba tartozó tevékenységeket (foglalkozásokat), és általában egyetemi szintnél alacsonyabb végzettséget igényelnek. Ezért van jelentősége annak, hogy az úgynevezett „asszisztensi” jellegű foglalkozásokban is nő a diplomások aránya. Természetesen nemcsak erre a főcsoportra igaz, hogy a keresetek alacsonyabb vagy magasabb szintje is befolyásolja egy-egy foglalkozási alcsoportban a diplomások arányát. Valószínűleg erre is visszavezethető, hogy az asszisztensi jellegű egészségügyi foglalkozási alcsoportban alacsonyabb a diplomások aránya, mint a gazdasági kiegészítő foglalkozásúak körében.

7. tábla

A 15–74 éves egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozásúak (3-as főcsoport) megoszlása magasabb iskolai végzettség, korcsoport, illetve kiemelt foglalkozási alcsoport szerint

(%)

Korcsoport, éves	FEOR-93 3-as főcsoport		1995				2010			
	kód	megnevezés	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok
15–24			5,0	20,0	68,9	6,0	5,0	7,4	67,2	20,4
25–34			4,5	16,1	60,1	19,4	1,6	7,2	51,0	40,3
35–44			7,6	10,8	64,8	16,8	2,9	9,6	63,0	24,5
45–54			12,0	6,0	64,3	17,7	3,1	10,5	65,9	20,6
55–74			17,9	1,1	56,2	24,9	4,5	10,9	65,6	19,0
Összesen			8,0	11,7	63,7	16,6	2,8	9,1	60,6	27,4
Ebből:										
	315	Üzemfenntar- tási foglalko- zások	3,1	1,9	66,8	28,2	0,0	14,7	51,3	33,9
	321	Ápolónők, ápolók	14,9	33,3	50,1	1,7	4,2	16,8	72,2	6,8
	322	Gondozók	34,3	19,5	43,1	3,1	9,0	24,9	57,3	8,8
	331	Szociális fog- lalkozások	32,3	26,8	37,6	3,3	11,5	24,2	42,9	21,4
	360–361	Gazdasági ügyintézők	6,3	10,8	67,9	15,0	0,8	3,1	65,1	31,0
	362	Kereskedelmi, áruforgalmi, értékesítési ügyintézők	8,1	13,1	64,3	14,6	1,5	11,6	58,2	28,8
	363	Pénzügyinté- zési és biztosítási ügyintézők	2,1	5,4	76,6	15,9	0,1	3,1	53,0	43,8
	364	Idegenfor- galmi és vedéglátáshoz kapcsolódó ügyintézői foglalkozások	13,4	13,4	56,8	16,4	1,1	3,0	48,2	47,8

Az ügyviteli és ügyfélforgalmi feladatokat ellátóknál is emelkedett az iskolai végzettség színvona-
nala, ezen belül itt is nőtt a diplomások aránya, az 1995. évi 6,9%-ról 2010. évi 18,1%-ra.

A 4-es főcsoportba tartoznak ugyanis az olyan úgynevezett klasszikus adminisztrátori foglalko-
zások, mint pl. a titkárnők, az adminisztrátorok, a telefonközpontosok, akiknél az elmúlt évtizedekben

a foglalkozások tartalma némileg megváltozott. Egyre jobban tükröződik az informatikai, kommunikációs technikák és ismeretek térhódítása, és így e feladatok ellátásához esetenként magasabb szintű szaktudás is szükséges. Azonban e foglalkozások nagy része még mindig olyan ismereteket és készségeket kíván, mely közép fokú iskolai végzettséggel is elvégezhető.

E főcsoportra is igaz, hogy minél fiatalabb korcsoportokat vizsgálunk, annál nagyobb a felsőfokú végzettséggel rendelkezők térhódítása. Néhány foglalkozási alcsoportban a főcsoport átlagánál jelentősebb mértékben nőtt a diplomások aránya, például a közép fokú végzettséget igénylő, könyvelőket, bérelszámolókat tartalmazó 411-es alcsoportba tartozó tevékenységet végzők körében a vizsgált időszakban 11,6%-ról 25,9%-ra emelkedett a diplomások aránya.

Irodai és ügyviteli (ügyfélforgalmi) jellegű foglalkozásúak (4-es főcsoport)

Szintén jelentős mértékben nőtt, 7,4%-ról 31,3%-ra az ügyfélforgalmi, az úgynevezett call-centeres foglalkozásokat tartalmazó alcsoportban a felsőfokú végzettségűek aránya. Az ügyfélforgalmi foglalkozások azok, ahol leginkább hasznosíthatók azok a humán jellegű diplomák (pl.: bölcsész), akiknek tulajdonosai szakmájukban nem tudnak igazán könnyen elhelyezkedni.

8. tábla

A 15–74 éves irodai és ügyviteli (ügyfélforgalmi) jellegű foglalkozásúak (4-es főcsoport) megoszlása legmagasabb iskolai végzettség, korcsoport, illetve kiemelt foglalkozási alcsoport szerint

(%)

Korcsoport, éves	FEOR-93 4-es főcsoport		1995				2010			
	kód	megnevezés	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok
15–24			9,1	18,3	70,3	2,3	2,4	4,4	74,6	18,6
25–34			7,1	18,0	67,6	7,3	1,4	7,6	60,4	30,5
35–44			11,9	12,3	69,1	6,7	4,2	12,1	70,3	13,4
45–54			17,3	7,3	68,0	7,4	3,6	13,5	69,7	13,2
55–74			31,4	0,2	50,7	17,6	3,7	14,0	74,6	7,7
Összesen			12,9	12,4	67,9	6,9	3,0	10,9	68,0	18,1
Ebből:										
	411	Analitikus jellegű számveteli foglalkozások	5,4	5,6	77,3	11,6	0,7	2,6	70,8	25,9
	412	Irodai szaknyilvántartási foglalkozások	11,5	13,4	65,8	9,3	3,3	8,3	73,5	14,9
	419	Egyéb irodai jellegű foglalkozások	14,5	13,1	67,0	5,3	3,1	10,2	70,6	16,1
	421	Pénztárosok, pénzkezelők	20,6	24,5	53,3	1,6	4,9	28,6	61,6	4,8
	422	Számítás- technikai adminisztratív jellegű foglalkozások	26,6	17,8	54,0	1,6	7,8	19,2	60,6	12,4
	429	Egyéb ügyviteli (ügyfélforgalmi) jellegű foglalkozások	13,0	11,3	68,2	7,4	4,8	7,0	56,9	31,3

Szolgáltatási jellegű foglalkozásúak (5-ös főcsoport)

Az 5-ös foglalkozási főcsoportok foglalkozásainak nagy része úgynevezett fizikai jellegű tevékenységet igényel, ebben a körben elsősorban azt vizsgáljuk, hogy milyen aránynövekedés ment végbe a legfeljebb alapfokú végzettségűek és a középfokú végzettségűek között.

9. tábla

A 15–74 éves szolgáltatási jellegű foglalkozásúak (5-ös főcsoport) megoszlása legmagasabb iskolai végzettség, korszak, illetve kiemelt foglalkozási alcsoport szerint

(%)

Korcsoport, éves	FEOR–93 5-ös főcsoport		1995				2010			
	kód	megnevezés	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok
15–24			15,1	55,0	29,4	0,6	9,5	26,1	58,2	6,3
25–34			12,2	50,0	34,9	2,9	5,8	34,4	52,5	7,3
35–44			19,1	41,5	35,4	4,0	9,3	42,2	44,3	4,2
45–54			37,3	29,6	29,3	3,8	11,5	46,2	38,3	4,0
55–74			67,9	1,3	21,9	8,9	20,4	39,6	34,7	5,4
Összesen			21,8	42,6	32,4	3,2	9,8	38,9	45,9	5,4
Ebből:										
	521	Közlekedési foglalkozások	25,9	21,9	49,4	2,7	3,8	21,4	67,6	7,2
	522	Járművezetéshez kapcsolódó foglalkozások	45,1	38,8	11,9	4,2	16,9	49,4	33,1	0,6
	523	Hírközlési foglalkozások	40,3	29,9	29,2	0,6	20,2	31,5	45,1	3,1
	534	Kulturális, sport-, szórakoztatási szolgáltatási foglalkozások	17,0	18,4	57,9	6,7	13,2	4,8	69,6	12,5
	536	Védelmi szolgáltatási foglalkozások	14,2	46,7	34,6	4,5	11,1	37,6	43,7	7,6
	537	Vízgazdálkodási foglalkozások	25,2	38,7	32,9	3,2	4,3	49,5	40,2	6,0

Az 5-ös főcsoportba tartoznak az anyagi és nem anyagi jellegű szolgáltatási tevékenységet folytatók, körükben is jelentős a legfeljebb alapfokú iskolai végzettségűek arányának csökkenése. A korcsoportonkénti adatok azt mutatják, hogy az idősebb korosztályokban is csökken – a demográfiai cserének is köszönhetően – a legfeljebb alapfokú végzettségűek aránya. A fiatalabbak, főként a 25–34 évesek körében már 1995-ben is alacsony volt ez arány.

Ebben a foglalkozási főcsoportban is vannak olyan foglalkozások, melyek esetében – hagyományosan – magas volt a legfeljebb alapfokú végzettségűek aránya, és a vizsgált tizenöt év alatt ez a hányad jelentős mértékben visszaesett. Ez történt például az 521-es alcsoportban a menetjegyellenőrök, az 522-esben a váltókezelők, illetve az 537-esben a csatornaépítők esetében is.

A középfokú végzettségűek körében is végbement átrendeződés nyomán csökkent az érettségizett középfokú végzettségűek aránya, és emelkedett az érettségizett középfokú végzettségűeké. A kulturális, sport- és szórakoztatás szolgáltatás területén (534-es alcsoport) még a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya is jelentős emelkedést mutatott, részesedésük az 1995. évi 6,7%-ról a 2010. évi 12,5%-ra nőtt.

A mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozásúak (6-os főcsoport)

A mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozásúak (6-os főcsoport) száma évtizedek óta folyamatosan csökken, akik viszont a munkaerőpiacon maradtak, azok egyre képzetebbeké váltak. 1995-ben a főcsoportba tartozók 61,0%-a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezett, 2010-re ez az arány 29,6%-a csökkent. Ezzel párhuzamosan az érettségivel nem rendelkező középfokú végzettségűek és az érettségizettek aránya jelentősen emelkedett, 2010-re elérte a 41,0, illetve a 21,7%-ot. A családi gazdaságok elterjedésének is köszönhető, hogy a gazdálkodók között egyre több a diplomás, arányuk a vizsgált tizenöt év alatt 3,4-ről 7,7%-ra nőtt.

10. tábla

A 15–74 éves mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozásúak (6-os főcsoport) megoszlása legmagasabb iskolai végzettség, korcsoport, illetve kiemelt foglalkozási alcsoport szerint

(%)

Korcsoport, éves	FEOR-93 6-os főcsoport		1995				2010			
	kód	megnevezés	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok
15–24			54,6	30,7	13,9	0,7	32,9	39,0	28,1	0,0
25–34			44,7	35,2	18,3	1,8	27,3	39,2	25,6	8,0
35–44			50,7	33,1	12,0	4,2	29,1	46,7	18,7	5,5
45–54			65,8	18,7	10,5	5,1	28,5	43,7	22,3	5,6
55–74			94,3	0,3	2,3	3,0	33,2	31,6	19,3	15,9
Összesen			61,0	24,3	11,4	3,4	29,6	41,0	21,7	7,7
Ebből:										
	611-612	Növény- termesztési foglalkozások	60,1	23,1	14,0	2,9	27,3	38,7	26,0	7,9
	613	Állattenyész- tési és állat- gondozási foglalkozások	68,7	24,0	5,9	1,3	37,4	39,6	14,4	8,6
	622	Vadgazdálko- dási foglalko- zások	18,7	63,2	18,1	0,0	0,0	36,6	49,4	14,0

A korcsoportonkénti adatok azt mutatják, hogy az iskolai végzettség szintjének ez az emelkedése kisebb-nagyobb mértékben mindegyik korcsoportban végbement, és ugyanez jellemzi a növénytermesztéssel, illetve az állattenyésztéssel foglalkozók körét is.

Ipari és építőipari foglalkozásúak (7-es főcsoport)

A 7-es főcsoport a szakipari és kézműves jellegű tudást és tapasztalatot igénylő foglalkozásokat tartalmazza. E főcsoportra már korábban is jellemző volt, hogy az idetartozók többsége (1995-ben 55,7%) szakmunkás végzettséggel rendelkezett. A vizsgált időszakban tovább (23,5%-ról 9,8%-ra) csökkent a legfeljebb alapfokú végzettségűek aránya, és nőtt mind az érettségivel nem rendelkező középfokúak, mind pedig az érettségivel rendelkezők hányada.

Az egyes foglalkozási alcsoportokat nagyon eltérő iskolázottsági szint jellemzi, például a 721-es és 732-es foglalkozási alcsoportokban még 2010-ben is az átlagnál nagyobb volt a legfeljebb alapfokú végzettségűek aránya, ugyanakkor a javító-szerelőknél (743), a műszerészeknél (762), az építési szerelési (762), illetve építési szakipari (763) alcsoportokban arányuk elhanyagolható

mértékűvé vált. Ezen felül fontos megemlíteni, hogy a 744 „Műszerészek” foglalkozási alcsoportban 2010-re már 4,4%-ra emelkedett a diplomások aránya.

11. tábla

A 15–74 éves ipari és építőipari foglalkozásúak (7-es főcsoport) megoszlása legmagasabb iskolai végzettség, korcsoport, illetve kiemelt foglalkozási alcsoport szerint

(%)

Korcsoport, éves	FEOR-93 7-es főcsoport		1995				2010			
	kód	megnevezés	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok
15–24			19,8	67,9	12,2	0,2	14,9	48,9	34,7	1,5
25–34			15,8	60,5	23,0	0,7	8,8	59,0	29,5	2,6
35–44			18,9	58,8	21,6	0,7	9,4	66,3	22,8	1,5
45–54			32,1	46,7	19,7	1,5	9,2	64,9	25,1	0,7
55–74			72,6	4,5	18,7	4,3	11,8	57,0	28,6	2,6
Összesen			23,5	55,7	19,9	1,0	9,8	61,8	26,6	1,8
Ebből:										
	711	Szilárd- ásvány- kitermelő foglalkozások	25,4	61,0	13,7	0,0	8,4	56,6	35,0	0,0
	721	Élelmiszer- gyártók, -fel- dolgozók és -tartósítók	43,7	46,2	9,3	0,9	23,2	57,5	18,9	0,4
	731	Textilipari fog- lalkozások	54,7	32,2	12,3	0,8	22,2	61,3	14,1	2,4
	735	Nyomdaipari foglalkozások, kép- és hang- felvétel-sok- szorosítók	25,2	37,6	34,0	3,2	6,2	38,3	52,0	3,5
	743	Javító- szerelők	12,1	63,2	23,7	1,0	5,5	59,3	34,0	1,2
	744	Műszerészek	16,4	34,4	47,0	2,2	4,4	34,0	57,2	4,4
	762	Építési, sze- relési foglalko- zások	12,6	64,4	22,1	0,9	3,3	68,9	25,1	2,7
	763	Építési szak- ipari foglalko- zások	16,4	75,1	8,5	0,1	7,7	75,3	16,1	0,9

Gépkezelők, összeszerelők és járművezetők (8-as főcsoport)

A 8-as foglalkozási főcsoport azokat a foglalkozásokat tartalmazza, amelyek ellátásához, főként az automatizált gépek kezeléséhez, megfelelő ismeretek szükségesek. Ebben a főcsoportban hagyományosan magas volt a csak alapfokú végzettséggel rendelkező betanított munkások aránya. 2010-re ebben a körben is 37,8-ról 23,2%-ra csökkent az alapfokú végzettséggel rendelkezők aránya, igaz még így is a foglalkozási főcsoportok között az egyik legmagasabbnak számít.

E főcsoportban is 1995 és 2010 között a legfeljebb alapfokú végzettségűek aránya mindegyik korcsoportban csökkent, az idősebbek körében a visszaesés nagyobb mértékű volt. A foglalkozási alcsoportok között ebben a főcsoportban is jelentősek a különbségek, van olyan alcsoport (például a 833-as), ahol 72,3-ról 17,5%-ra csökkent a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők aránya. A 822-es alcsoport foglalkozásainál az iskolázottsági szint változásában a technikai fejlődésnek is

szerepe volt, mert idetartoznak a nagy értékű (pl. az atomerőművi) gépek kezelői, akiknek magas szaktudással kell rendelkezniük. (Nem véletlen, hogy a FEOR-08 már e foglalkozások egy részét a 3. főcsoportba sorolja.)

12. tábla

A 15–74 éves gépkezelők, összeszerelők és járművezetők (8-as főcsoport) megoszlása legmagasabb iskolai végzettség, kocsoport, illetve kiemelt foglalkozási alcsoport szerint

(%)

Korcsoport, éves	FEOR-93 8-as főcsoport		1995				2010			
	kód	megnevezés	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok
15–24			33,2	53,7	12,7	0,4	23,2	33,9	41,5	1,4
25–34			23,5	54,1	21,5	0,9	17,9	46,5	34,2	1,4
35–44			30,9	48,5	19,4	1,3	21,8	54,8	22,6	0,8
45–54			56,6	30,6	12,1	0,6	26,3	48,1	25,0	0,7
55–74			80,8	8,1	9,7	1,3	30,9	46,1	21,2	1,8
Összesen			37,8	44,2	17,1	0,9	23,2	48,7	27,1	1,1
Ebből:										
	812	Könnyűipari gépek kezelői és gyártósor mellett dolgozók	49,1	41,1	9,8	0,1	33,0	49,9	16,5	0,6
	822	Energetikai gépek kezelői	46,8	26,0	27,2	0,0	3,9	37,6	53,2	5,4
	833	Köz- és település-tisztasági munkagép-, járműkezelők	72,3	27,7	0,0	0,0	17,5	61,2	21,4	0,0
	834	Anyagmozgató gépek kezelői	53,6	38,0	8,4	0,0	37,8	47,1	14,6	0,5

A szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozásúak (9-es főcsoport)

9. foglalkozási főcsoportba tartoznak mindazok, akik munkájuk során szakképzettséget nem igénylő, általában korlátozott mértékű személyes kezdeményezéssel és döntéssel járó, időnként nagy fizikai erő igénybe vevő, egyszerű rutinfeladatokat látnak el. A foglalkoztatottak körében bekövetkezett iskolázottsági szintemelkedés az e főcsoportba tartozó dolgozók tekintetében is lemérhető.

Annak ellenére, hogy ebbe a főcsoportba segédmunkás jellegű foglalkozásúak tartoznak, a legfeljebb alapfokú végzettségűek aránya az 1995. évi 67,4-ről – a még mindig magas – 47,3%-ra csökkent. A csökkenés azonban azt is jelenti, hogy a képzetlen munkaerőt leginkább foglalkoztatni képes 9-es főcsoportban is jelentős változások történtek, és az e főcsoportba tartozó tevékenységeket is elláthatják magasabb iskolai végzettséggel rendelkező dolgozók.

Ennek egyik oka, hogy a technikai fejlődés következtében megjelentek olyan betanulást igénylő eszközök, munkafolyamatok, melyek esetleg magasabb fokú ismereteket igényelnek (pl. takarításnál a takarítógépek). Ugyanakkor az is valószínű, hogy a más, magasabb képzettséget igénylő foglalkozásokban elhelyezkedni nem tudó foglalkoztatottak elvállalnak segédmunka jellegű feladatokat is. 2010-re ebben a főcsoportban is kiegyenlítődési folyamat ment végbe, a 25–34 évesek körében 41,5, az 55–74 évesek között 52,2% volt a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők aránya. A 911. foglalkozási alcsoportban továbbra is magas az alacsonyabb végzettséggel rendel-

kezők aránya, viszont a 912 foglalkozási alcsoport foglalkozásai között már jelentősen eltolódott az iskolázottsági szint a magasabb iskolázottságúak irányába.

13. tábla

A 15–74 éves foglalkoztatottak legmagasabb iskolai végzettség és foglalkozási főcsoport szerint

Foglalkozási főcsoport, FEOR-93	1995					2010				
	legfeljebb alapfok	középfok			felsőfok	legfeljebb alapfok	középfok			felsőfok
		együtt	érettségi nélkül	érettségi-vel			együtt	érettségi nélkül	érettségi-vel	
az összesen százalékában					az összesen százalékában					
1 Törvényhozók, igazgatási, érdekképviseleti vezetők, gazdasági vezetők	4,1	52,7	7,6	45,1	43,2	1,7	46,7	11,3	35,4	51,6
2 Egyetemi, főiskolai képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások	1,6	17,4	1,7	15,7	81,0	0,2	8,8	0,9	7,9	90,9
3 Egyéb felsőfokú képzettséget igénylő foglalkozások	8,0	75,5	11,7	63,7	16,6	2,8	69,7	9,1	60,6	27,4
4 Irodai és ügyviteli (üggyélforgalmi) jellegű foglalkozások	12,9	80,3	12,4	67,9	6,9	3,0	78,9	10,9	68,0	18,1
5 Szolgáltatási jellegű foglalkozások	21,8	75,0	42,6	32,4	3,2	9,8	84,8	38,9	45,9	5,4
6 Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások	61,0	35,7	24,3	11,4	3,4	29,6	62,7	41,0	21,7	7,7
7 Ipari és építőipari foglalkozások	23,5	75,5	55,7	19,9	1,0	9,8	88,4	61,8	26,6	1,8
8 Gépközelők, összeszerelők, járművezetők	37,8	61,2	44,2	17,1	0,9	23,2	75,7	48,7	27,1	1,1
9 Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások	67,4	32,0	24,0	8,0	0,5	47,3	52,0	35,9	16,1	0,7
0 Fegyveres erők, fegyveres testületek foglalkozások	5,1	62,8	22,1	40,7	32,2	1,3	62,8	11,9	50,9	35,9
Ismeretlen	53,7	46,3	14,9	31,5	0,0					
Összesen	23,7	60,9	30,2	30,7	15,4	11,5	64,2	29,8	34,4	24,3

13. A 15–74 éves szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozásúak iskolai végzettségének változása egyes közölt foglalkozási csoport szerint

(%)

Korcsoport, éves	FEOR–93 9-es főcsoport		1995				2010			
	kód	megnevezés	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok	legfeljebb alapfok	középfok érettségi nélkül	középfok érettségi- vel	felsőfok
15–24			60,0	34,7	5,3	0,0	47,2	22,8	29,1	0,9
25–34			54,5	33,1	11,9	0,4	41,5	36,5	20,3	1,8
35–44			63,6	27,9	7,8	0,7	47,6	38,6	13,6	0,2
45–54			75,6	17,0	7,2	0,2	48,5	39,0	12,1	0,4
55–74			88,6	1,7	7,5	2,2	52,2	30,6	16,4	0,8
Összesen			67,4	24,0	8,0	0,5	47,3	35,9	16,1	0,7
Ebből:										
	812	Takarítók és hasonló jel- legű egyszerű foglalkozások	72,8	20,7	5,9	0,6	50,8	34,7	13,5	1,0
	822	Őrök és hasonló jel- legű egyszerű foglalkozások	53,0	30,8	15,1	1,1	26,3	38,1	35,6	0,0
	833	Anyagmoz- gatók	65,8	26,5	7,7	0,0	36,2	41,4	21,4	1,1

Összegzés

Már a népszámlálási adatok is jelzik, a munkaerő-felmérés adatai pedig egyértelműen mutatják, hogy mind a népesség, mind a foglalkoztatottak körében jelentősen emelkedett az iskolázottsági szint. A folyamat főleg a rendszerváltás után gyorsult fel, mikor mind a középfokú, mind a felsőfokú képzés egyre szélesebb körűvé vált, s különösen a diplomások száma és aránya növekedett. Bizonyos, hogy az iskolázottság szintjének emelkedését segítette, hogy az idősebb és a fiatalabb korosztályok cserélődése következtében – különösen a rendszerváltás környékén – az alacsony iskolázottságú idősök helyébe a fiatalabb, már magasabb végzettséggel rendelkező generáció lépett. Az is nyilvánvaló, hogy bár hazánkban még nem elterjedt az egész életen át tartó tanulás, de az iskolázottság szintjének emelkedése a felnőttkori tanúlással is magyarázható.

Az iskolázottsági szint emelkedése ellenére azért még jelentős tömegeknek van legfeljebb alapfokú végzettségük, 2010-ben a 15–74 éves népességből 2177 ezer fő tartozott ebbe a körbe. 1995 és 2010 között a foglalkoztatottság színvonala főleg a legfeljebb alapfokú végzettségű fiatalok, illetve a középkorosztályokhoz tartozó felnőttek körében emelkedett a legkevésbé, és ezekben a korcsoportokban a foglalkoztatottak aránya 50% alatti. Az is nyilvánvaló, hogy az iskolázottsági szint emelkedésével a foglalkoztatottsági szint is emelkedik, 2010-ben például a felsőfokú végzettségű 45–54 évesek körében már meghaladta a 90%-ot.

A munkaerő-felmérés adatai jól mutatják, hogy az iskolai végzettség és az egyéni foglalkozás szoros összefüggésben van egymással. Foglalkozási főcsoportonként elemeztük az iskolázottsági szint, a korcsoport és a foglalkozás, foglalkozási alcsoportok kapcsolatát.

Mindegyik foglalkozási főcsoportban emelkedett az iskolázottság szintje, a felsőfokú végzettségűek száma és aránya még azokban a főcsoportokban is növekedést mutatott, amelyekben a foglalkozásokat főleg középfokú végzettséggel rendelkezőkkel töltik be.

A fizikai jellegű foglalkozási főcsoportokban az iskolázottság szintje véglegesen eltolódott a középfokú végzettségűek irányába. Ennek egyik oka, hogy egyes foglalkozások tartalma megváltozott, bizonyos, korábban még alacsonyabb iskolai végzettséggel is betölthető munkakörökhöz tartozó tevékenységek már magasabb szintű ismeretek szükségességeket.

Az elmúlt tizenöt évben az iskolázottsági szintnek a foglalkozások nagy részében bekövetkezett emelkedése több egymásra ható folyamat eredménye. A munkaerőpiacon egyre több magasan képzett fiatal lépett be az alacsonyabb képzettségű idősök helyére. A foglalkozásokban testet öltött munkatevékenységek tartalma megváltozott, elvégzésükhöz a korábbiaknál magasabb szintű szakmai tudásra van szükség. Ugyanakkor jogos a feltételezés, hogy sok magasabb képzettségű dolgozó az egyes szakmákban kialakult munkanélküliség eredményeként nem talált képzettségének megfelelő munkakört, ezért – kényszerűségből – tanult szakmájánál alacsonyabb ismereteket feltételező munkakörben, foglalkozásban helyezkedett el.

Szakirodalom

Tímár János: A munkaerő-struktúra és a munkahelyi struktúra megfelelése (Közgazdasági Szemle 1975. 3. 269–278 oldal).

Olajos Árpád: A szakképzett alkalmazottak képzettsége és munkaköre (Statisztikai Szemle, 1974. 7. szám).

Képzettség és Kereset 1971 (Időszaki Statisztikai Közlemények, KSH 1974).

Kutas János–Olajos Árpád: A vertikális szakmai mobilitás tendenciái (Közgazdasági Szemle 1978. 4. 419–433 oldal).

Kutas János–Olajos Árpád: A horizontális szakmai mobilitás tendenciái (Közgazdasági Szemle 1979. 6. 641–654 oldal).

Kutas János: A foglalkoztatás kongruenciája, a munkakörök által támasztott iskolai végzettségi/szakképzettségi követelmények rugalmassága, valamint a munkaerő-kínálat elaszticitása /kézirat 2009/.

Lakatos Miklós–Fóti János: A foglalkozási és képzettségi struktúra egyezősége és különbözősége a 2001. évi népszámlálás és a 2005. évi mikrocenzus alapján. A kutatást a „Közösen a jövő munkahelyeiért” alapítvány támogatta /kézirat 2008/.

ISBN 978-963-235-389-0

Elérhetőségek:

Készítették: Lakatos Miklós, Váradi Rita

Telefon: (+36-1) 345-6907, e-mail: miklos.lakatos@ksh.hu

Telefon: (+36-1) 345-6468, e-mail: rita.varadi@ksh.hu

[Információs szolgálat](#), telefon: (+36-1) 345-6789, fax: (+36-1) 345-6788